

การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง

Networking on Social Space to Mental and Wisdom Development in Lampang Province¹

สมจันทร ศรีปราชยานนท์¹, ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์², ปาณิสรา เทพรักษ์³, ธวัช คิตอ่าน, นัตรชัย อุประเสน Somchan Sripraschayanon¹, Silawat Chaiwoong², Panisara Theprak³, Tawat Kid-arn⁴, Chatchai Uprasan⁵

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Nakornlampang Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Author for Correspondence: Email: sartsirin@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา 2) เพื่อพัฒนาระบบสร้างสรรค์ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา 3) เพื่อสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือจากการศึกษาเอกสาร การสนทนากลุ่มย่อย การมีส่วนร่วมและปฏิบัติการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาเอกสาร การประชุมกลุ่มย่อยและปฏิบัติการ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากสนทนากลุ่ม 18 คน และกลุ่มเป้าหมายเชิงปฏิบัติการจำนวน 36 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและกระบวนการสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญามีกระบวนการทำงาน ดังนี้ 1) การได้ความรู้หลักสูตรการปฐกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธ เข้าใจสภาพจิตใจของผู้อื่น 2) การเชื่อมโยงโครงการวัด บ้าน ประชาธิปไตยสร้างสุข ตามนโยบายคณะสงฆ์ 3) การพัฒนาพื้นที่ด้วยทุนทางภูมิวัฒนธรรมในพื้นที่สร้างสรรค์ และ 4) การจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัด เพื่อรองรับและให้บริการแก่ผู้ที่ประสบความทุกข์ในการดำเนินชีวิต

2. การพัฒนาระบบกลไกเพื่อรับบริการจากศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญามีรูปแบบ 3 อย่าง ได้แก่ 1) การเข้ารับบริการในพื้นที่สำหรับกิจกรรมและหลักคำสอนที่ 2) ระบบกลไกการรับบริการผ่านสถานีวิทยุ เพื่อให้แง่คิด คำชี้แนะ หลักความเชื่อและจารีตประเพณีต่างๆ และ 3) ระบบกลไกการรับบริการผ่านธรรมะในสวนที่ขับเคลื่อนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง

3. การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ 1) การสร้างเครือข่ายด้วยกิจกรรมในพื้นที่ เพื่อทำกิจกรรมการขับเคลื่อนศูนย์ 2) การสร้างเครือข่ายตามพลังแห่ง บวร. ร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดเป็นชุมชนคุณธรรม

¹ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างสุขภาพ (สสส.) ภายใต้โครงการพัฒนาระบบจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา

พึ่งพาอาศัยกันและกัน 3) การสร้างเครือข่ายด้วยระบบกลไกที่มีผลต่อการขับเคลื่อนศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา เช่น กลไกด้านการส่งเสริมความรู้ กลไกด้านการให้บริการและกลไกด้านเครือข่ายทางสังคมที่สามารถช่วยบรรเทาทุกข์หรือแก้ปัญหาแก่ผู้เข้ามาขอรับบริการในพื้นที่

คำสำคัญ: เครือข่าย;พื้นที่ทางสังคม;การพัฒนาจิตใจและปัญญา

Received:09/11/2566, Revised: 28/11/2566, Accepted: 29/11/2566

Abstract

The objectives of this study are to: 1) to develop space and social activities for mental and wisdom development; 2) to develop a creative system for facilitation to mental and wisdom development; and 3) to create a network on social space for mental and wisdom development. This study was the qualitative research based on documents, focus group, participation and action. There are 18 key informants to be used in focus groups, and 36 person to be used of workshops and descriptive analysis of content data and network building processes on social space.

The research results revealed that

1. The development of space and social activities for mental and wisdom development has the following the processes as: 1) Acquiring knowledge of a Buddhist psychological counseling course for understanding the feeling of others; 2) Linking to the Wat Baan Pracharath Sang Suk project that is a Sangha policy; 3) development of areas with geo-cultural capital in creative areas; and 4) establishment of provincial mental and wisdom development centers for supporting and providing the services to those who experience suffering in their lives.

2. Developing a mechanism system to for facilitative services from the Mind and Wisdom Development Center were divided into three types as: 1) the services in the area for providing activities and regarding Buddhist teaching; 2) Mechanisms for receiving services on radio that provides ideas, advice, principles of belief and various customs; and 3) Mechanism system for receiving services Dhamma in the Garden that is mobilized together with government agencies, private and businesses in Lampang province.

3. Creating a network on a social space to develop mentally and wisdom divided into three types as follows: 1) Creating a network with activities in the area for activities to mobilize the center; 2) Creating a network based on the power of Borvon together with the Sangha, government agencies, private sector and all sectors, it creates a moral community and support each other and be reconciled; and 3) Creating a network with a mechanism system that affects

the mobilizing of the Mind and Wisdom Development Center, such as mechanisms for promoting knowledge, service mechanism and social networking mechanisms that can help alleviate suffering or solve life problems for those who come to request services in the area.

Keywords: Network; Social Space; Mental and Wisdom Development

1. บทนำ

สังคมเกิดขึ้นในอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันได้แสดงให้เห็นถึงสังคมมีรูปแบบที่หลากหลายแตกต่างกันไป บ้างก็เป็นสังคมที่มีความเรียบง่ายที่ผู้คนอาศัยอยู่ในป่า อาศัยแหล่งทางธรรมชาติเป็นแหล่งอาหาร ดำรงชีพกันอย่างพออยู่พอกินตามฐานะตนเอง ในขณะที่บางสังคมมีความสลับซับซ้อนที่ผู้คนเคยชินกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การที่สังคมมีความแตกต่างกันนั้นสืบเนื่องจากการให้ความหมายและการกำหนดพื้นที่นั้นๆ แตกต่างกันไป ซึ่งอาจจะเรียกพื้นที่นั้นว่า “พื้นที่ทางสังคม (Social Space)”

พื้นที่ (Space หรือ Sphere) โดยทั่วไป หมายถึง อาณาบริเวณที่ซึ่งสมาชิกในสังคมสามารถสรรสร้างหรือแลกเปลี่ยนความคิด เป็นพื้นที่ในโลกทางสังคมซึ่งปัจเจกบุคคลมาพบปะพูดคุยและอภิปรายกันอย่างเสรีในประเด็นปัญหาทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจ ประเด็นจากการอภิปรายโต้เถียงปัญหา ข้อมูลข่าวสารต่างๆ จะถูกตีแผ่แลกเปลี่ยนกันในพื้นที่สาธารณะ ก่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกันและนำไปสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางการเมืองของสาธารณชน (ขจิตรา ตันติมาลา, 2560 : 92 – 103)

คำว่า “พื้นที่ (Space)” หมายถึง ปริมาตร รูปทรง พื้นที่ ระนาบ ซึ่งเป็นสองมิติหรือสามมิติ โดยถูกจำกัดอยู่ในการมองว่ามองในลักษณะรูปทรง (Form) โครงสร้าง (Structure) หรือ ให้ความหมายของพื้นที่ในการเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ทางกายภาพ ทั้งนี้ การให้ความหมายทางด้านสถาปัตยกรรมและผังเมือง พื้นที่ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการออกแบบในทุกๆระดับ ซึ่งมีการจัดประเภทของการใช้สอยพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ เช่น พื้นที่สาธารณะ (Public Space) พื้นที่เชิงพาณิชย์กรรม (Commercial Space) พื้นที่อยู่อาศัย (Residential Space) พื้นที่การเกษตร (Agricultural Space) เป็นต้น (ลลิตทิพย์ รุ่งเรือง, 2555 : 14 – 32)

พื้นที่ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่เกิดตามสภาพความจริง กล่าวคือ พื้นที่ไม่ได้แบ่งประเภทตามความหมายสมของการจัดวางองค์ประกอบด้านพื้นที่เพียงอย่างเดียว แต่พื้นที่อาจจะเป็นสิ่งที่ถูกกระทำจากผู้ใช้ผลประโยชน์ที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันออกไป Henri Lefebvre ให้ความหมายของพื้นที่ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) หมายถึง พื้นที่ที่เป็นกายภาพ เช่น จักรวาล
2. พื้นที่ในจิตใจ (Mental Space) หมายถึง พื้นที่ตามทัศนะของนักปราชญ์และนักคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นการรับรู้พื้นที่ในจิตใจ เช่น ความรู้สึกที่ผูกพันกับพื้นที่ ความรู้สึกสะดวกสบาย ฯลฯ

3. พื้นที่ทางสังคมและปฏิบัติการ (Social Space & Social Practice) หมายถึง พื้นที่ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นด้วยกิจกรรม ปฏิบัติการ โครงการต่างๆ การใช้สัญลักษณ์การสร้างสังคมอุดมคติ (Utopia) รวมถึงการทำให้เป็นปริณพทล (Sphere) ซึ่งในความสุดท้ายนี้จะครอบคลุมขอบเขตอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่การใช้พื้นที่ในเมืองที่ทำให้เขตบางเขตกลายเป็นเขตธุรกิจ เช่น บริเวณถนนสีลม ทำให้ที่ดินมีมูลค่ามหาศาลไปจนกระทั่งถึงอาณาบริเวณที่มีการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร เช่น ในจอโทรศัพท์ ที่มีพื้นที่ทางกายภาพไม่กี่นิ้วแต่ในแง่สังคมโทรศัพท์กินอาณาบริเวณกว้างขวางนับตั้งแต่พื้นที่ของอวัยวะภายในร่างกายของคนไปจนกระทั่งถึงจักรวาล (เมธี พิริยการนนท์ และนพดล ตั้งสกุล, 2564 : 134 – 158)

อย่างไรก็ตาม สภาวะทางสังคมยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยวิทยาการและเทคโนโลยีเครื่องอำนวยความสะดวกแก่การดำเนินชีวิตแก่นมนุษย์กลายเป็นตัวแปรสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ศีลธรรม การศึกษา เศรษฐกิจการเมือง ทำให้สังคมที่เคยเป็นสังคมเกื้อกูล ช่วยเหลือกันและกันกลายเป็นสังคมที่เห็นแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวท่ามกลางกระแสการผันแปรทางด้านความคิดและทัศนคติ ซึ่งมีความแตกต่างจากในอดีตที่มีการจัดการพื้นที่ให้เป็นศูนย์กลางการรวมตัวที่คอยพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญา มีการสร้างสรรค์กิจกรรม นันทนาการและการปฏิบัติร่วมกันด้วยความรักและความสามัคคีนอกจากนั้น การพัฒนาพื้นที่ทางสังคมแต่ก่อนยังสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า ความเป็นศูนย์กลางทางสังคมที่แสดงถึงความรัก ความสามัคคี แสดงอัตลักษณ์ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุกคนเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม รักและหวงแหนพื้นที่ทางสังคมนั้นๆ อีกด้วย โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดลำปางที่มุ่งพัฒนาเชิงพื้นที่จากพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ทางสังคมที่กลุ่มบุคคลได้เข้ามารวมตัวกันทำกิจกรรมหรือการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอีกด้วย

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง เป็นพื้นที่จำนวนประมาณ 50 ไร่ ตั้งอยู่ถนนสายพหลโยธิน และเคยเป็นพื้นที่ของราชพัสดุมาก่อน โดยสภาพทั่วไปเป็นพื้นที่ทุ่งนาและแห้งแล้ง และมีพื้นที่หลายแห่งภายในวิทยาลัยสงฆ์ที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ทางสังคม โดยเฉพาะบริเวณริมสระน้ำด้านหลังอาคารที่เป็นพื้นที่สันทนาการที่มีความเหมาะสมสำหรับพักผ่อน ออกกำลังกาย การพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และใช้เป็นพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กร และเหมาะสำหรับการจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัดลำปาง อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่รกร้างให้เกิดประโยชน์ในการช่วยเหลือและให้คำปรึกษาผู้อื่นได้ดำเนินชีวิตตามพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง เพื่อให้เกิดการพัฒนาเชิงพื้นที่และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา การพัฒนาระบบที่เอื้อต่อการเข้าถึงศูนย์ฯ และการสร้างเครือข่ายที่จะช่วยให้เกิดการขับเคลื่อนพื้นที่ทางสังคมไปสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา อีกทั้งเป็นพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่วิทยาลัยสงฆ์นครลำปางสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการช่วยเหลือ ส่งเสริม และชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลัก

พระพุทธศาสนาท่ามกลางกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีความสุข และเป็นการพัฒนาพื้นที่ที่จะสร้างสาธารณประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างแท้จริง

2.วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา
2. เพื่อพัฒนาระบบสร้างสรรค์ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาจิตใจและปัญญา
3. เพื่อสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา

3.วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. วิธีการวิจัย การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร การประชุมกลุ่มย่อยและปฏิบัติการ เพื่อสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง

1.2 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group discussion) โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการรวมกลุ่มจิตอาสาของวิทยาลัยสงฆ์และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจอันจะเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการประชุมกลุ่มย่อยจำนวน 36 คน ได้แก่ 1) กลุ่มคณาจารย์และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง 20 รูป/คน 2) กลุ่มนิสิตจิตอาสา 13 รูป/คน 3) กลุ่มภาคี/กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่ทางสังคม พัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบบที่เอื้ออำนวยต่อศูนย์การพัฒนาจิตใจและปัญญา

1.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การขับเคลื่อนกิจกรรมโดยการนำความรู้ความเข้าใจสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ทางสังคมและกิจกรรมสร้างสรรค์ ระบบอำนวยความสะดวกและเครือข่ายในการพัฒนาจิตใจและปัญญาของสังคม

2. พื้นที่การวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่เชิงพัฒนาและกิจกรรมทางสังคม ระบบสร้างสรรค์ที่เอื้ออำนวย และการสร้างเครือข่ายการสร้างสรรค์พื้นที่ทางสังคมในครั้งนี้ ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมทางด้านบุคลากร สถานที่ และการตอบสนองต่อนโยบายคณะสงฆ์ เพื่อให้เกิดเป็นศูนย์การพัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัดลำปาง

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสนทนากลุ่ม 18 คน และกลุ่มเป้าหมายเชิงปฏิบัติการจำนวน 36 คน

4. เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสนทนากลุ่ม เพื่อวางแผนและพัฒนาเชิงพื้นที่ กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และสิ่งเอื้ออำนวยต่อศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา 18 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการพื้นที่ทางสังคม พัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาระบบที่เอื้ออำนวยต่อศูนย์การพัฒนาจิตใจและปัญญา 36 คน ได้แก่ 1) กลุ่มคณาจารย์และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง 20 รูป/คน 2) กลุ่มนิสิตจิตอาสา 13 รูป/คน 3) กลุ่มภาคี/กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3 คน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

5.1 ศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา

5.2 คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling)

5.3 การเข้ารับฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการของกลุ่มจิตอาสา และการขอหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในพื้นที่หรือองค์กรกลุ่มเป้าหมายเชิงพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

5.4 การสนทนากลุ่มกับกลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มจิตอาสา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ กิจกรรม สิ่งอำนวยต่อการเข้ารับบริการ และการสร้างเครือข่ายศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจักษ์ที่ เหมาะสม

5.5 การสรุปองค์ความรู้จากการลงพื้นที่และการประมวลภาพนิ่ง

5.6 การเผยแพร่บทความวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับพัฒนาการจัดการเรียนรายวิชา พื้นฐาน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มและปฏิบัติการ โดยสรุปเนื้อหาและกระบวนการดำเนินงานการ เครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง

4.ผลการวิจัย

1. การพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาจิตใจและปัญญาของกลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มจิตอาสา มีกระบวนการขับเคลื่อน ดังนี้

1.1 การให้ความรู้ โดยกลุ่มได้รับความรู้ตามหลักสูตร TIR : โครงสร้างพื้นฐานของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบพุทธ (Process of Tir: A Basic model of Buddhist Counseling and Psychotherapy Process) เพื่อให้มีความรู้ เข้าใจสภาพจิตใจของผู้อื่น คอยรับฟังปัญหาผู้อื่นและเป็นที่ปรึกษาภาวะทางจิตใจ รวมถึงการหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยเหตุและผลที่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน

1.2 การเชื่อมโยงโครงการวัด บ้าน ประชากรรัฐสร้างสุข ตามนโยบายคณะสงฆ์ โดยพระสงฆ์จังหวัดลำปาง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งสัปป

ปายะตามหลัก 5 ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ที่มีเหมาะสำหรับพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ ตื่นตัว เกิดความหึงเห่นพื้นที่ทางสังคม รู้จักแบ่งปันความทุกข์และสุข และทำงานร่วมกับเครือข่ายต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดลำปาง

1.3 การพัฒนาพื้นที่ด้วยทุนทางภูมิวัฒนธรรมในพื้นที่สร้างสรรค์ โดยวิทยาลัยสงฆ์นครลำปางเป็นแหล่งพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีต้นทุนทางภูมิวัฒนธรรม ทั้งทางด้านกายภาพ สถานศึกษา บุคลากรปฏิบัติงาน และกลุ่มนิสิตที่เป็นพระสงฆ์ประจำจังหวัดลำปาง ที่สามารถขยายผลแก่นิสิตจิตอาสาไปสู่การพัฒนาชุมชนตนเองในการเยียวยาและบรรเทาความทุกข์แก่ศรัทธาประชาชนอีกด้วย

1.4 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัด เพื่อรองรับและให้บริการแก่ผู้ที่ประสบความทุกข์ในการดำเนินชีวิต คอยให้ข้อมูล ข่าวสาร และเป็นสถานที่ให้คำปรึกษา ซึ่งการจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาจะเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคคลในพื้นที่ สมาชิกในพื้นที่เกิดจิตอาสาและสร้างความรับผิดชอบแก่สังคมในการบำเพ็ญประโยชน์สุขให้แก่ผู้อื่น

2. การพัฒนาระบบกลไกเพื่อรับบริการจากศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา สามารถจำแนกรูปแบบการให้บริการอยู่ 3 อย่าง ได้แก่

2.1 การเข้ารับบริการในพื้นที่ โดยสามารถใช้บริการได้อยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) การให้บริการในพื้นที่สำหรับกิจกรรมต่างๆ เช่น การเรียนการสอน กิจกรรมจิตอาสาหรือนันทนาการต่างๆ 2) การเข้ารับบริการด้านหลักคำสอน โดยกลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มจิตอาสาเป็นผู้ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการใช้ชีวิตและคอยเป็นผู้บรรเทาความทุกข์สำหรับผู้เข้ามาใช้บริการ

2.2 ระบบกลไกการรับบริการผ่านสถานีวิทยุ โดยกลุ่มพระสงฆ์ได้จัดรายการผ่านสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาประจำวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง คลื่นความถี่ FM 106.50 MHZ และสถานีวิทยุคลื่นสีขาวคลื่นความถี่ FM 88.7 MHZ เพื่อให้แง่คิด คำชี้แนะ หลักความเชื่อและจารีตประเพณีต่างๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่เหมาะสมสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้แก่ผู้รับฟัง

2.3 ระบบกลไกการรับบริการผ่านธรรมะในสวน โดยกลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มจิตอาสาเป็นผู้ขับเคลื่อนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง จัดกิจกรรม “ธรรมะในสวน” เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และเสนอแนวทางการใช้ชีวิตในมิติใหม่ที่เหมาะสมกับสังคมยุคปัจจุบัน เช่น มิติทางด้านวิถีชีวิต มิติทางด้านสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มิติทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ฯลฯ และสามารถเข้ารับบริการทุกวันอาทิตย์ช่วงเวลา 07.00 – 09.00 น. ณ บริเวณกาดนั่งก้อม บริเวณหนองกระทิง ตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และผ่านช่องทางออนไลน์ FACEBOOK ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง

3. การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา สามารถดำเนินและบรรลุตามเป้าหมายด้วยการสร้างเครือข่ายแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

3.1 การสร้างเครือข่ายด้วยกิจกรรมในพื้นที่ โดยกลุ่มนิสิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์มีจิตอาสาได้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ สร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจถึงความรู้สึกผู้ที่มีความทุกข์ และภายหลังการอบรมเชิงปฏิบัติได้ดำเนินการร่วมมือกับเครือข่ายภายในวิทยาลัยในการดำเนินการพัฒนาศูนย์ประจำจังหวัดลำปาง คือ

(1) ความร่วมมือกับเครือข่ายภายในเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยมีผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิตนักศึกษาได้พัฒนาศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาภายในวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และทำกิจกรรมการขับเคลื่อนศูนย์ เช่น การสร้างสัญลักษณ์พื้นที่ทางสังคม กิจกรรมการปรับและถมดิน การพัฒนาทัศนียภาพและกิจกรรมการเรียนการสอน ฯลฯ

(2) ความร่วมมือกับเครือข่ายภายในเพื่อพัฒนากิจกรรมในพื้นที่ทางสังคม เพื่อใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ในการขับเคลื่อนและสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการปฏิบัติธรรม กัมมัฏฐานประจำปี กิจกรรม Big Cleaning กิจกรรมปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน ฯลฯ ซึ่งเป็นการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ สร้างจิตอาสา และผลักดันให้เกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา

(3) ความร่วมมือกับเครือข่ายในพื้นที่เพื่อรองรับและพัฒนาศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา ประจำจังหวัดลำปาง โดยกลุ่มพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาแก่ผู้ที่เข้ามาใช้บริการ และให้หน่วยงานต่างๆ เข้ามาใช้พื้นที่หรือจัดกิจกรรมที่เป็นการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

3.2 การสร้างเครือข่ายตามพลังแห่ง บวร. โดยอาศัยกลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้ทำงานร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดเป็นชุมชนคุณธรรมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข พึ่งพาอาศัยกันและกัน เกื้อกูล สมานฉันท์ ประองตอง และสร้างขวัญกำลังใจต่อกันท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

3.3 การสร้างเครือข่ายด้วยระบบกลไกการพัฒนาจิตใจและปัญญา โดยกลุ่มแกนนำชุมชน ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือ อสม. มีระบบกลไกที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาอยู่ 3 อย่าง ได้แก่

(1) กลไกด้านการส่งเสริมความรู้ศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา อาศัยความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เพื่อให้มีบุคลากรในพื้นที่ตั้ง เพื่อให้ความรู้คอยบรรเทาทุกข์ สร้างขวัญกำลังใจและให้แนวทางแก้ไขปัญหาแก่ผู้ให้บริการ

(2) กลไกด้านการให้บริการ โดยพระสงฆ์คอยให้คำปรึกษาในพื้นที่ตั้งวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และออนไลน์ผ่านช่องทางคลื่นวิทยุ เพื่อให้ผู้รับบริการสามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

(3) กลไกด้านเครือข่ายทางสังคม กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มสาธารณสุขชุมชน ร่วมกับเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ 1) เครือข่ายกลุ่มพระสงฆ์ที่ทำงานร่วมกับองค์กรในท้องถิ่น 2) เครือข่ายตามบทบาทของศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญา เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรมต่างๆ ที่สามารถช่วยบรรเทาทุกข์หรือเป็นแนวทางการแก้ปัญหาชีวิตสำหรับผู้ที่เข้ามาขอรับบริการในพื้นที่

5.อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปาง” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 การพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมโดยกลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มจิตอาสาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการการพัฒนาบริหารจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดลำปาง ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวนั้นกลุ่มแกนนำจะต้องได้รับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ทั้งทางด้านสุขภาพ ความรู้และเทคนิคการช่วยเหลือผู้อื่น เพื่อให้แกนนำได้เข้าใจถึงสภาพปัญหา เป็นผู้คอยรับฟังปัญหาต่างๆ และเป็นที่พึ่งพาทางด้านจิตใจ รวมถึงการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับสังคมยุคใหม่ที่เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิถีชีวิต สังคมและวัฒนธรรม สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระศรีรัตนวิมล (2563 : 183 – 195) ที่ศึกษาการให้คำปรึกษาเยาวชนตามหลักภาวนาเพื่อเป็นการให้คำปรึกษาและมุ่งเน้นให้ผู้รับคำปรึกษาได้ฝึกจิตให้ความเข้มแข็ง มีสมาธิในการเผชิญกับปัญหา ความทุกข์ที่ตนได้ประสบ รู้เท่าทันความคิดมิให้กิเลสครอบงำ เพราะการควบคุมความประพฤติทางกาย ทางวาจา ทางใจ อันเป็นจริยธรรมขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ และเป็นตัวชี้วัดถึงความเจริญงอกงามทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาและเชื่อมโยงนโยบายหรือกติกาในชุมชนช่วยในการพัฒนาให้เกิดขึ้นเป็นพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่อำนวยความสะดวกและสัปปายะตามหลัก 5 ส คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย ทำให้ผู้เข้าใช้รู้สึกตื่นตัว เกิดความหึงเห่นพื้นที่ทางสังคม รู้จักแบ่งปันความทุกข์และสุข

การสร้างพื้นที่ทางสังคมตามระเบียบแบบแผนชุมชนนั้น ปัจจัยทางด้านทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว โดยเฉพาะทุนทางภูมิวัฒนธรรมทั้งทางด้านกายภาพ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งจะทำให้เป้าหมายการดำเนินงานสามารถประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของกนกวรรณ คชสิทธิ์ และเอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน (2562 : 6 – 18) ที่ได้ศึกษามิติการใช้พื้นที่สาธารณะและบทบาทความเป็นชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่ที่ได้ทำการปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพทั้งการจัดแบ่งพื้นที่ การจัดแบ่งช่วงเวลา การแบ่งหน้าที่ การรวมกลุ่ม และการสร้างศูนย์รวม โดยใช้วัดเป็นทั้งพื้นที่ทางกายภาพ ทางสังคม ทางใจและทางวัฒนธรรม มีกลุ่มภูมิปัญญา กลุ่มศรัทธาวัด และกลุ่มคนดั้งเดิมใช้พื้นที่สาธารณะจนกลายเป็นความสัมพันธ์เชิงสังคม โดยพื้นที่ทางกายภาพสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ส่วนพื้นที่ทางสังคมในชุมชน และเกิดความพิเศษที่สื่อถึงความรู้สึกร่วมกัน การจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัดเพื่อเป็นการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดเป็นพื้นที่ทางสังคมเพื่อใช้รองรับและบริการแก่ผู้ที่ประสบความสำเร็จ คอยเป็นผู้ให้ข้อมูล ข่าวสาร และเป็นสถานที่ให้คำปรึกษา รวมถึงการสร้างกิจกรรมให้เกิดจิตอาสาที่จะสร้างความรับผิดชอบแก่สังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒนพล อยู่สวัสดิ์ พงศ์ตะวัน นันทศิริ และวิบูลพร วุฒิคุณ (2564 : 65 – 76) ได้ศึกษาแนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย ที่มุ่งพัฒนาพื้นที่ให้เกิดเป็นสวนสาธารณะ และจัดกิจกรรมประจำปี และให้เกิดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สาธารณะของทั้งคนในและนอกเขตพื้นที่ ซึ่งจะทำให้พื้นที่ก่อให้เกิดประโยชน์และสร้าง

ความสัมพันธ์เชิงสังคมแก่ผู้ใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางสังคมที่ขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดเป็นพื้นที่ทางสังคมสำหรับการดูแล ให้คำปรึกษา และช่วยเหลือแก่ผู้ประสบความทุกข์นั้น จำเป็นจะต้องมีการขับเคลื่อนจากแกนนำในพื้นที่ที่มีความรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติการที่สามารถเชื่อมโยงกับนโยบายต่างๆ ของสังคม โดยการอาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นในการพัฒนาและขับเคลื่อนกิจกรรมที่จะสร้างพื้นที่ทางสังคมที่จะก่อประโยชน์แก่บุคคลในพื้นที่และนอกพื้นที่ และคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งพื้นที่ทางสังคมและกิจกรรมถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้เข้ารับบริการเกิดจิตอาสาและมีความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาพื้นที่และจิตใจของกลุ่มแกนนำที่ขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 การพัฒนาระบบกลไกเพื่อรับบริการจากศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาประจำจังหวัดลำปาง สำหรับเป็นพื้นที่ช่วยขัดเกลาจิตใจหรือเป็นพื้นที่สำหรับการให้คำปรึกษาผู้ที่กำลังมีความทุกข์ เป็นพื้นที่ที่คอยรับฟังปัญหาต่างๆ รวมถึงการเป็นพื้นที่ที่ใช้จัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เช่น การเรียนการสอน กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการสร้างจิตอาสา และตอบสนองกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่ขอความอนุเคราะห์เข้ามาขอใช้พื้นที่ทางสังคม ซึ่งพื้นที่ทางสังคมเป็นพื้นที่ที่มีความสะดวก ปลอดภัย และสามารถยกระดับคุณภาพของผู้เข้าใช้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับคุณภาพทางด้านจิตใจและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ คลายปัญหาต่างๆ ได้ สอดคล้องกับการวิจัยของ จิรัฐฎ์ ปรัชญาแก้วใส (2563 : 949 – 964) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่ว่างใต้ทางด่วนเพื่อ ประโยชน์สาธารณะกรณีศึกษา : ทางด่วนฉลองรัช (บริเวณบึงพระราม 9) ผลวิจัยพบว่า การวางแผนและออกแบบพื้นที่ใช้สอยให้ประโยชน์ต่อประชากร เป็นพื้นที่ปลอดภัยจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการใช้พื้นที่รองรับกิจกรรมสาธารณะให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนโดยรอบ ทั้งด้านกิจกรรมการพักผ่อนในลักษณะการออกกำลังกาย และการพักผ่อนในลักษณะสงบที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งการพัฒนาโครงการรับบริการสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งในรูปแบบของการเข้ารับบริการในพื้นที่จริงสำหรับการใช้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ หรือการเข้ารับบริการให้คำปรึกษาจากกลุ่มแกนนำที่มีความรู้ความสามารถในการหาแนวทางการแก้ไขปัญหา และช่วยบรรเทาความทุกข์สำหรับผู้เข้ามาใช้บริการ สอดคล้องกับการวิจัยของ พสุ วัฒนันท์ และนางนภาพงค์ โพธิ์โพธิ์ (2564 : 10 - 18) ได้ศึกษาแนวทางการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยมที่เกิดจากการผู้ให้การศึกษาและผู้รับการศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์เพื่อจะช่วยเหลือแก่ผู้รับการปรึกษาที่กำลังประสบความยุ่งยากใจหรือมีความทุกข์ และต้องการความช่วยเหลือ ซึ่งผู้ให้คำปรึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะและหาทางออกเพื่อลดหรือขจัดความทุกข์ ลดความวิตกกังวลลดความกลัวที่ไม่สมเหตุผล และช่วยให้บุคคลมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดีขึ้น และเป็น การปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของกลุ่มพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณอีกด้วย

นอกจากนั้น การให้บริการสามารถติดต่อหรือเข้ารับบริการได้ด้วยการจัดรายการผ่านสถานีวิทยุที่ถือได้ว่าเป็นการเข้าถึงกลุ่มประชาชนได้ดีและเป็นการเผยแผ่หลักธรรมที่ทันสมัยตามกาลเวลา โดยกลุ่มพระสงฆ์เป็นผู้คอยให้แง่คิด หลักธรรม จาริตประเพณีและเนื้อสาระความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้รับฟังให้ทันสมัย รอบรู้ เข้าใจคติโลกและคติธรรมไปพร้อมๆ กัน เกิดการอนุรักษ์อัตลักษณ์รากเหง้าทางสังคมและวัฒนธรรมอันดีงาม

ให้แก่ชุมชนและผู้รับฟัง รวมถึงการมีส่วนร่วมของหน่วยงานหรือภาคีต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่ทางสังคม โดยกลุ่มพระสงฆ์ได้เข้าไปร่วมในกิจกรรมลานธรรมหรือธรรมะในสวน เพื่อใช้เป็นพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสนอแนวทางการใช้ชีวิตในมิติใหม่ที่เหมาะสมกับสังคม สอดคล้องกับกิตติ เชาวนะ และคัทลียา จิระประเสริฐกุล (2560 : 1701 – 1719) ที่ได้ศึกษาข้อสังเกตจากการศึกษาเรื่องปรากฏการณ์ของพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้านศิรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่กล่าวถึงการสร้างพื้นที่สาธารณะที่เกิดจากการแก้ปัญหาาร่วมกัน เป็นพื้นที่สำหรับการทำกิจกรรม เป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาของสมาชิก และเป็นของพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ดังนั้น การให้บริการของศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาจึงมีความเหมาะสมและกับกาลสมัยที่มีการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อช่วยให้แ่งมุม ความรู้ และแนวทางการดำเนินชีวิตทั้งในมิติด้านวิถีชีวิต มิติด้านสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มิติทางด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีฯ โดยผู้เข้ารับบริการสามารถเข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่จริงหรือติดตามผ่านระบบออนไลน์ทางสถานีวิทยุที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้คำปรึกษา คอยให้กำลังใจ และชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต ซึ่งกระบวนการปฏิบัติงานดังกล่าวถือได้ว่าเป็นกลไกการให้บริการที่เหมาะสมกับสังคมยุคปัจจุบัน

ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาจะก่อให้เกิดมีประสิทธิภาพในการเป็นพื้นที่ทางสังคมสำหรับการให้คำปรึกษา พื้นที่สำหรับการใช้ประโยชน์ และพื้นที่สำหรับการพัฒนาจิตใจและปัญญาผู้ที่กำลังประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตนั้น จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาทางด้านเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือ ผลักดัน และขับเคลื่อนการทำงานให้มีประสิทธิผลและประสิทธิผลยิ่งขึ้น โดยศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญามีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ ทำให้ผู้เข้ารับบริการมีปัญหา รอบรู้และเข้าใจสภาพความเป็นจริงของชีวิตและสังคมท่ามกลางสภาพความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยพระมนตรี ปญญาทีโป (2526 : 1 – 14) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาปัญญา: ทำไมต้องมีการพัฒนาปัญญา ที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในยุคโซเซียลมีเดีย ทำให้เกิดวิชาความรู้และปัญญา มีทัศนะความเชื่อ ค่านิยมที่ถูกต้อง สามารถควบคุมตนเองและสภาวะต่างๆ ที่กระทบเข้ามาสู่ชีวิตได้เป็นอย่างดี มีจิตใจที่สงบ รู้เท่าทันสภาพของจิตใจของตน โดยไม่ให้ตกเป็นทาสสิ่งที่ยั่ววนใจอันจะนำไปสู่ความเสื่อมในชีวิตและปฏิบัติตนให้อยู่แต่ในสิ่งที่เป็นกุศลธรรมตลอดไป การสร้างเครือข่ายจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาปัญญาเป็นอย่างยิ่ง เพราะเครือข่ายจะช่วยให้กิจกรรมหรืองานที่กระทำอยู่สามารถบรรลุผลได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของชลวิทย์ เจียรจิตต์ และคณะ (2565 : 1 – 14) ที่ศึกษานวัตกรรมทางสังคมกับแนวทางการพัฒนาเครือข่าย สัมมาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเครือข่ายเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จที่ให้องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้การบริหารกลุ่มอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งการสร้างเครือข่ายจำเป็นจะต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อเข้าใจพื้นที่ การปรับใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมที่เหมาะสม โดยเฉพาะนวัตกรรมเครือข่ายทางสังคมที่มุ่งสู่การพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ การสร้างเครือข่ายจำเป็นจะต้องมีกิจกรรมที่เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดพื้นที่ทางสังคมและการใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง โดยกิจกรรมจะต้องได้รับความร่วมมือกับเจ้าของพื้นที่ในการทำกิจกรรมที่ตรงกับเป้าหมายของพื้นที่นั้นๆ เช่น ความร่วมมือจากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต

นักศึกษาได้พัฒนาศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาภายในวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และทำกิจกรรมการเรียนรู้การสอน กิจกรรมการปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐานประจำปี กิจกรรม Big Cleaning ฯลฯ

การจัดทำกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายพื้นที่ทางสังคมเพื่อรองรับการให้บริการร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เข้ามาใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์นั้น กิจกรรมที่ดำเนินมีการสอดแทรกหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เพื่อช่วยขัดเกลาและพัฒนาจิตใจแก่ผู้เข้ารับบริการ สอดคล้องกับ พุทธทศวัต เพ็งตะโก (2561 : 186 – 201) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับกิจกรรมนันทนาการ เพื่อพัฒนาจิตใจของวัยรุ่นในสังคมไทย ที่ทำกิจกรรมนันทนาการที่ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจของวัยรุ่น ช่วยให้เด็กสามารถควบคุมตนเอง มีวินัย มีสติ รู้ดีชั่ว รู้ผิดถูก จิตใจมั่นคงแน่วแน่และกิจกรรมนันทนาการช่วยพัฒนาจิตใจ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ นอกจากจะเป็นการตอบสนองเป้าหมายของพื้นที่แล้ว ปัจจัยสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนเครือข่าย บวร. ตามนโยบายบ้าน วัด ประชา รัฐสร้างสุข ที่มุ่งการพึ่งพาอาศัยกันและกัน สมานฉันท์ ประองตอง สร้างขวัญกำลังใจ และชุมชนแห่งความสุข โดยมีกลไกการทำงานร่วมกันของกลุ่มแกนนำชุมชน ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือ อสม. คือ 1) กลไกการเป็นศูนย์ให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร 2) กลไกการให้บริการแก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือทั้งในพื้นที่และออนไลน์ และ 3) กลไกด้านเครือข่ายทางสังคมที่กลุ่มพระสงฆ์ที่ทำงานร่วมกับองค์กรในท้องถิ่นและการแสดงบทบาทของศูนย์พัฒนาจิตใจและปัญญาที่จะให้ข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรมต่างๆ ที่สามารถช่วยบรรเทาทุกข์แก่ผู้เข้าขอรับบริการในพื้นที่

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

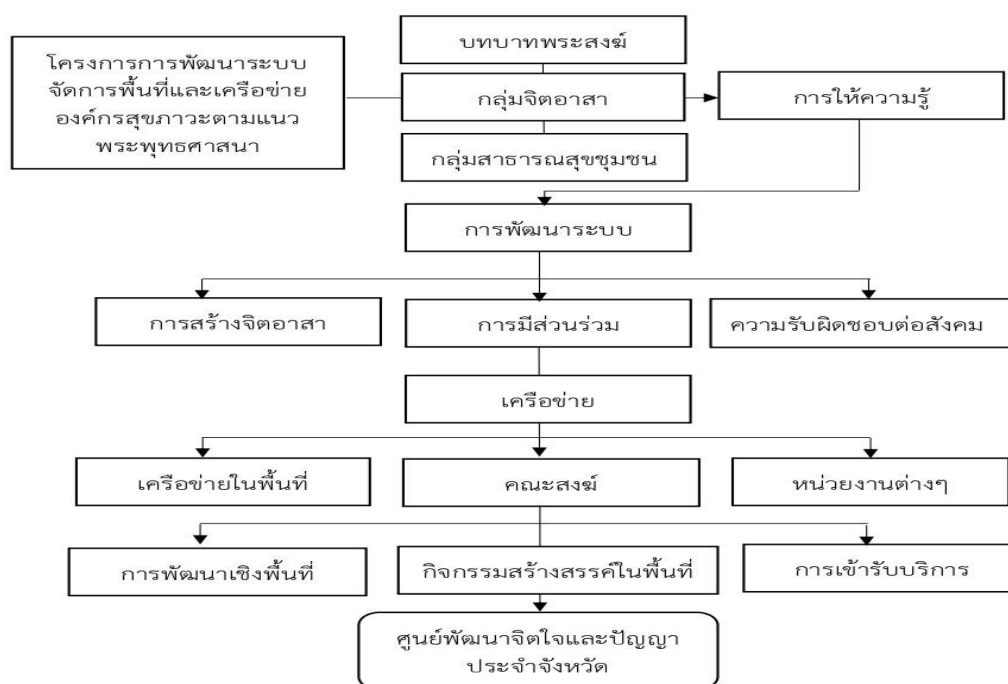
1.1) วิทยาลัยสงฆ์นครลำปางควรมีแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์และเป็นพื้นที่ทางสังคมที่สามารถรองรับความต้องการแก่ผู้เข้ารับบริการ และใช้ประโยชน์ตามแผนปฏิบัติการประจำแต่ละปีงบประมาณ

1.2) วิทยาลัยสงฆ์นครลำปางควรทำ MOU กับหน่วยงานต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนพื้นที่ทางสังคมให้เกิดประโยชน์ และเป็นพื้นที่ที่สามารถแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และคอยบรรเทาความทุกข์ให้แก่คนในพื้นที่และประชาชนทั่วไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการพัฒนากิจกรรมและโปรแกรมการให้คำปรึกษาที่สัมพันธ์กับทุนทางภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อสร้างกระบวนการบรรเทาปัญหาและการให้คำปรึกษาการใช้ชีวิตในสังคมยุคดิจิทัล ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพชุมชนได้อย่างเหมาะสม

7.ข้อค้นพบจากการวิจัย

ภาพ 1 การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญา

การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปางมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มพระสงฆ์ 2) กลุ่มจิตอาสา และ 3) กลุ่มสาธารณสุขหรือ อสม. ภายหลังจากการเข้าร่วมปฏิบัติการด้านความรู้แล้ว กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มสาธารณสุขชุมชนจะต้องนำมาสู่การพัฒนาในพื้นที่ตนเอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาระบบและการปฏิบัติร่วมกันชุมชนอยู่ 3 ประการ คือ 1) การสร้างจิตอาสา เพื่อให้เกิดการแบ่งปัน คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม สร้างจิตอาสา 2) การมีส่วนร่วม เพื่อคอยช่วยเหลือและสนับสนุนให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) ความรับผิดชอบต่อสังคม เมื่อเกิดจิตอาสาและการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมย่อมส่งผลต่อการขัดเกลาจิตใจให้ผู้ที่เข้าร่วมเกิดความรักความห่วงใยและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาระบบจัดการพื้นที่และเครือข่ายองค์กรสุขภาวะตามแนวพระพุทธศาสนา ที่อาศัยการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกเข้าถึงด้วยเครือข่าย 3 ข่าย ได้แก่ 1) เครือข่ายในพื้นที่ที่ใช้ทุนบุคคล ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ 2) เครือข่ายคณะสงฆ์ที่มีบทบาทเป็นแกนนำชุมชนและรับนโยบายในการช่วยเหลือ บรรเทาความทุกข์แก่ชุมชน 3) เครือข่ายหน่วยงานต่างๆ ที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน ย่อมทำการขับเคลื่อนสามารถดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิผล

การสร้างเครือข่ายบนพื้นที่ทางสังคมสู่การพัฒนาทางด้านจิตใจและปัญญาในจังหวัดลำปางส่งผลให้กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มจิตอาสาและกลุ่มสาธารณสุขชุมชนสามารถนำความรู้และกระบวนการสู่การพัฒนา ได้แก่ ๑) การพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อให้เกิดพื้นที่สปีปายะเหมาะสำหรับการพัฒนาจิตใจและปัญญาแก่ผู้เข้ารับบริการ ๒) กิจกรรมสร้างสรรค์ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดกระบวนการทำงานและการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมที่จะช่วยบรรเทา

ความทุกข์และให้แนวทางการใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม และ ๓) การเข้ารับบริการ โดยหาช่องทางที่อำนวยความสะดวก การเข้าถึงการรับบริการทั้งการให้บริการในพื้นที่และการให้บริการผ่านออนไลน์

8.บรรณานุกรม

- กนกวรรณ คชสีห์ และเอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน. (2562). **มิติการใช้พื้นที่สาธารณะและบทบาทความเป็นชุมชนดั้งเดิมในเมืองเชียงใหม่**. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, ปีที่ 20 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2562, หน้า 6 - 18.
- กิตติ เชาวนะ และศุภิสยา จิระประเสริฐกุล. (2560). **ข้อสังเกตจากการศึกษาเรื่องปรากฏการณ์ของพื้นที่สาธารณะในหมู่บ้านศิริวง จังหวัดนครศรีธรรมราช**. ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม 2560, หน้า 1701 – 1719.
- จิรัฐภูมิ ปรัชญาแก้วไสล. (2563). **แนวทางการพัฒนาพื้นที่ว่างใต้ทางด่วนเพื่อประโยชน์สาธารณะกรณีศึกษา: ทางด่วนฉลองรัช (บริเวณบึงพระราม 9)**. วารสารสารศาสตร์, ปีที่ 3 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนกันยายน – ธันวาคม 2563, หน้า 949 - 964.
- ชลวิทย์ เจียรจิตต์ และคณะ. (2565). **นวัตกรรมทางสังคมกับแนวทางการพัฒนาเครือข่าย สัมมาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน**. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมีนาคม – เมษายน 2565, หน้า 1 – 14.
- ชวิตรา ตันติมาลา. (2560). **พื้นที่สาธารณะและการผลิตพื้นที่: ความหมายใหม่ของความสัมพันธ์ทางสังคม**. วารสารบรรณศาสตร์ มศว, ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2560, หน้า 92 - 103.
- พระมนตรี ปณฺญาทีโป. (2526). **การพัฒนาปัญญา: ทำไมต้องมีการพัฒนาปัญญา**. วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร, ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2526, หน้า 1 – 14.
- พระศรีรัตนวิมล. (2563). **การให้คำปรึกษาเยาวชนตามหลักภาวนา**. Journal of Roi Kaensarn Academi, ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2563, หน้า 183 – 195.
- พฤตภักดิ์ เพ็งตะโก. (2561). **การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับกิจกรรมนันทนาการ เพื่อพัฒนาจิตใจของวัยรุ่นในสังคมไทย**. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2561, หน้า 186 – 201.
- พสุ วุฒินันท์ และนาฏนภางค์ โพธิ์ไพจิตร. (2564). **แนวทางการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม**. วารสารพุทธจิตวิทยา, ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2564, หน้า 10 – 18.
- เมธี พิริยการนนท์ และนพดล ตั้งสกุล. (2564). **ปริทัศน์บทความ: เรื่องพื้นที่สาธารณะ พื้นที่ทางวัฒนธรรม และพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรม**. วารสารหน้าจั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมไทย, ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2564, หน้า 134 - 158.

ลลิตทิพย์ รุ่งเรือง. (2555). **ที่ว่าง ที่สร้างให้เกิดความยั่งยืนทางสังคม : กรณีศึกษาความสัมพันธ์ของพื้นที่ว่าง และการปฏิบัติการทางสังคมของพื้นที่เมืองเก่าลำพูน**. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมิถุนายน – พฤศจิกายน 2555, หน้า 14 - 32.

วัฒนพล อยู่สวัสดิ์ พงศ์ตะวัน นันทศิริ และวิบูลพร วุฒิกุล. (2564). **แนวทางการออกแบบเพื่อส่งเสริมศักยภาพของพื้นที่สาธารณะย่านเมืองเก่าเชียงราย**. วารสารวิชาการ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน 2564, หน้า 65 - 76.